

EGY FÉRFIGENERÁCIÓ SORSA TÁPON A TÉESZESÍTÉSTŐL NAPJAINKIG¹

Tanulmányomban megkísérlem, hogy egy kisalföldi falu 1935 és 1944 között született férfigenerációjának életútját, megélhetési kényszerstratégiáit nyomkövessem. Ennek a 10 esztendő közötti időintervallumban született korosztálynak a férfi tagjait különösképpen húsbavágóan érintette a termelőszövetkezet megalakítása. Ez az első férfinemzedék, amely fiatal felnőtté serdülve nem tudta átvenni apja-nagyapja gazdaságának irányítását, amely előtt egyértelművé vált, hogy mindenképpen szakítania kell az egyéni gazdálkodás generációról generációra öröklődő gyakorlatával. A vizsgált nemzedék legidősebbjei 24 évesek, a legfiatalabbjai 15 évesek voltak, amikor Tápon a téesz megalakult 1959-ben. Összesen 147 férfi – ezáltal majdnem ugyanennyi család – sorsáról van tehát szó, akik a téeszbe való kényszerű belépés, vagy a falu határán kívülre mutató tájékozódás dilemmája előtt álltak. A téeszbe kényszerítés elől menekülve tömegesen helyezkedtek el – elsősorban a közeli Győrben – az iparban. Ez az a férfigeneráció, amelyiknél a kényszerű életformaváltás, a szülőfalu elhagyása, a földműves identitásból való meghasonlása szembeötlő gyakorisággal vezet korai halálhoz, alkoholizmushoz. A 147 ebben a tíz éves periódusban született tápi férfi közül az adatgyűjtés megkezdésekor (2005-ben) huszonheten éltek még Tápon, 2008-ban pedig már csak huszonhárman. Elgondolkodtatón alacsony szám ez, hiszen e korosztály legidősebbje is még csak 73 éves. A többiek túlnyomórészt meghaltak, kisebb részt pedig más településeken laknak. Igyekeztem kideríteni, hogy a téesz megalakításával előállt új helyzetben milyen válaszadási módokat lehet megfigyelni a helyi társadalom különböző rétegeiben, református, illetve katolikus csoportjaiban. Hogyan hat ki ez az időszak a mai társadalm szerkezetre? A Tápon maradottak milyen életpályát futottak be? A 2005-ben még életben lévő 27 férfi hogyan értékeli egykori döntését és az azóta elmúlt közel fél évszázados időszak tápi változásait?

A kutatási előzmények és a vizsgált falu vázlatos bemutatását követően a fenti kérdésekre igyekszem választ keresni. A viszonylagosan nagy „merítés”, a 147 fős mintavétel lehetővé tette, hogy a kutatás során összegyűjtött adatokat táblázatokba rendezzem és statisztikai módszereket is alkalmazzak.

¹ A dolgozathoz kapcsolódó terepmunka időszakában a szerző a Bolyai Ösztöndíj támogatásában részesült.

Kutatási előzmények

Tápi gazdaság- és társadalomvizsgálataimat az 1980-as évek derekán, több mint 20 éve kezdtem meg. Jelen tanulmány egy publikált, összefoglaló monográfia tapasztalataira támaszkodhatott, amely a tápi gazdálkodási stratégiákat mutatta be és elemezte 1920 és 1959 között (BALOGH, 2002a). A téeszésítést megelőző időszak egyéni gazdálkodásáról és a helyi társadalom működéséről, szerkezetéről konkrét esettanulmányokat készítettem (BALOGH, 1998a, 191–205., 1998b, 101–108., 2003, 9–30.). Már átfogó ismeretekkel rendelkeztem a falu társadalmáról, mikor az MTA Néprajzi Kutatóintézet jelenkutatási feladataival² összhangban a tápi téesz megalakulásától napjainkig eltelt időszak vizsgálatát választottam terepmunkám feladatául. Mivel – az említett monográfia munkálataival karöltve – előtanulmányokat végeztem már arra vonatkozóan, hogy a rendszerváltást követő időszak újrainduló gazdálkodására, az új, egyéni gazdák mentalitására, értékrendjére hogyan hat a téeszésítést megelőző időszak gazdálkodási mintáinak továbbélése (BALOGH, 1995, 173., 2002a, 259–270., 2002b, 131–139., 2003, 111–118.), ezért logikus továbblépésként „kínálta magát” jelen dolgozat témája: annak a férfigenerációnak a vizsgálata, amely a téesz megalakításakor lépett a felnőtt korba. Ennek a generációnak az életszakasza íveli át a téesz előtti időszaktól napjainkig az általam még nem vizsgált időintervallumot, és nem utolsó szempont, hogy ennek a férfinemzedéknek mintegy hatoda még mindig Tápon él.

A terepmunka vizsgálatait, a falu társadalmába való beilleszkedésem nagyban megkönnyítette, hogy 1986-ban, a falukép meghatározó jelentőségű, műemlék jellegű Hegysor utca legutolsó dűledező zsellérházát megvettem Tápon. A rossz állapotú épületet éveken át kétkezi munkával, és a helyi mesteremberek segítségével javígtattam, ezért a falubeli szerepem nem a házat vásároló, nyaralató fővárosi idegené lett. Éveken keresztül teljes nyarakat és bizonyos időszakokban minden hétvégét Tápon töltöttem. 1986 és 2008 között összesen *mintegy 14 hónapot tartózkodtam a faluban*. Ez a

² Elsősorban a „Rendszerváltás Magyarországon” című, 2001–2004 között lezajlott vizsgálatokra utalok, amelyek a Nemzeti Kutatás-Fejlesztés Program támogatásával, az MTA Társadalomkutató Központjának koordinálásával, tíz akadémiai kutatóintézet bevonásával folytak. Ennek keretében – Szilágyi Miklós vezetésével – re-study vizsgálatokat indítottak az intézet munkatársai abban az öt faluban, amelyben már az 1970-es, 80-as években elmélyült társadalomnéprajzi kutatások folytak. Ezeknek a kutatásoknak az eredményeként több publikáció is napvilágot látott az utóbbi években. Lásd pl.: JÁVOR, 2002, 161–167., 2005, 307–317., 2006, 229–261.; SZABÓ, 2002, 75–87., 2005, 285–295.; SÁRKÁNY, 2005, 37–47.; SZARVAS, 2004, 479–495., 2005, 257–265.; SCHWARCZ, 2006, 263–325. A „Rendszerváltás Magyarországon” program keretében születtek az (utó)paraszti hagyományokról, az új gazdálkodási törekvésekről áttekintő tanulmányok is, illetve a Kárpát-medence más régióinak rendszerváltozás utáni gazdálkodását vizsgáló dolgozatok. Lásd pl.: SZILÁGYI, 2002, 7–15., 2005, 9–16. illetve BALOGH – FÜLEMILE, 2005, 219–228. Utalunk kell még Varsány megismételt társadalomnéprajzi vizsgálatára is, amely 2001-től kezdve OTKA támogatással folyt. SÁRKÁNY, 2007, 207–216.

kivételes bizalmi viszony a terepmunkában is meghozta a gyümölcsét. Idős adatközlőim beavattak apjuk, nagypapjuk, esetenként saját egykori titkos gazdasági aspirációikba, feltárták életpályájuk döntéseinek belülről megélt motivációit. Az utóbbi 20 évben a falu majd minden családja személyes ismerőssé vált. A mélyinterjúktól a résztvevő megfigyelésig számos módja volt annak, hogy Táp lakóit megismerjem, és bizalmukat elnyerjem.

Újabb kutatásaim során (2005 és 2008 között) a vizsgált férfigeneráció mind a 27 még Tápon élő tagját felkerestem, és az ő személyes életpályájuk vizsgálata mellett figyelmem kiterjedt arra is, hogy – amennyire lehetőségem volt – a korosztály már elszármazott, vagy elhunyt személyeinek sorsáról (elsősorban pályaválasztásáról) adatokat gyűjtsek. Mostani – egy férfinemzedék sorsát nyomonzó – vizsgálataim azért is kapcsolódnak szervesen a már említett monográfiában elemzett tévesz előtti időszak tápi gazdaságkutatáshoz, mert a kutatás figyelme korábban is elsősorban a gazdaság irányításának szárait kézben tartó *családfőre*, a férfira, mint gazdára irányult. Táp vegyes gazdálkodása döntően – az országos átlagot messze meghaladóan – a szántóművelésen és az istállózó nagyállattartáson, tehát hangsúlyozottan a férfimunkán és döntéshozatalon alapuló külső gazdaság körébe tartozott.

Sok segítséget nyújtottak a Polgármesteri Hivatal dolgozói, akikhez bátran fordulhattam, ha valamilyen adat, cím hiányzott a munkámhoz, köszönet érte! Külön köszönet illeti dr. Vida László tápi mérnököt, aki – maga is a vizsgált nemzedékhez tartozva – „élő lexikonként” segítette munkámat, napokon keresztül állta kérdezősködésem.

A vizsgált falu – Táp³

Táp Győr-Sopron-Moson megyében, a Bakony északi nyúlványán, a Sokoró és a Kisalföld találkozásánál, Sokoróalján fekszik. Lakosainak száma 700 fő alá csökkent a harmadik évezred első évtizedében.⁴ A megyeszékhelytől, Győrtől dél-keleti irányban 24 kilométerre, Pannonhalmától pedig 6 kilométer távolságra helyezkedik el. Táp többutcsás, szalagtelkes település-szerkezetű település, amelyben a módosabb és a szegényebb családok is zömmel vegyesen, nem elkülönült tömbökben éltek, illetve élnek. A vallási elkülönülésnek sincs településszerkezeti vetülete. A szőlőművelés nagy jelentőségű volt a filoxéra előtt (FÉNYES, 1851, 174.), de ma is a magukra adó gazdáknak van szőlőbirtoka az Alsó, illetve Felső Szőlő dűlőben. A Pannonhalma-Sokoró borvidék közvetlen szomszédságában van Táp. Vasútállomása nincs.

A tatárjárás előttről, a pannonhalmi apátság birtokösszeírásában szerepel a falu első írásos említése. Tapan (Táp) a király lovászsainak falva volt, de laktak itt apátsági lovas jobbágyok is (ERDÉLYI, 1902, 193.). A jobbágyfa-

³ Részletesebben lásd BALOGH, 2002a, 22–37.

⁴ 2001-ben a falunak 709 lakosa volt. KSH 2001.

lunak több birtokosa volt a történelem során. 1535-től Török Bálint birtoka volt, az ő akaratából tért át a falu lakossága a református vallásra (TÓTH, 1925, 7.). 1628-tól egészen 1945-ig a gesztesi Eszterházy család birtokolta Tápot, akik az ellenreformációt követően is mindent megtettek, hogy visszatérítsék a falut a római katolikus hitre. A többi Eszterházy birtokkal ellentétben ez a törekvés Tápon csekély sikerrel járt: a falu a mai napig megmaradt református többségűnek a pannonhalmi főapátság közvetlen közelében, noha kisnemesi származású családok soha nem lakták. A 19. századi írásos dokumentumok szerint a jobbágyfelszabadítás után is Táp Győr megye „legrenitensebb” falva. Állandóan pereskednek a gróf Eszterházy családdal, nem fizetnek dézsmaváltást, kiverik az uraság nyájait a legelőkről, learatják az uradalom nádasát stb. (SZABAD, 1957, 362–363., 273., 291., 400.)

A Kisalföld nem tartozott a tipikus kivándorlási területekhez, mégis a 20. század elején majdnem minden tápi családból volt valaki, aki Amerikában vállalt munkát rövidebb-hosszabb ideig. Számos zsellér az Amerikában összekuporgatott pénzéből ekkor vásárol földet és válik törpebirtokossá, kisparaszttá.

A termelősövetkezet megalakulásáig Táp gazdatársadalmának 95%-a kis-, illetve középparaszti, hagyományosan szántóföldi művelésre és nagyállattartásra alapozott, önellátásra törekedő egyéni gazdaságot működtetett.

A 20. század első felében mindig 1300 fő feletti lakosság 1960-ra 1213-ra csökken, hogy aztán évtizedenként száz-másfélszáz lélekkel fogyva a jelenlegi 700 főnél csekélyebb számra zuhanjon.

Sorsok, életpályák⁵

Napszámos és kisparaszti származásúak

A vizsgált férfigeneráció még Tápon élő tagjai közül P. Ferenc (sz. 1938) sorsa az egyik legkalandosabb élettörténet. Református kisparaszti család gyermeke. Hatan vannak testvérek, ő a legidősebb. Nagyapja Amerikában dolgozott évekig, négy gyereke közül kettő kint is született. Hazajövelekor, az 1920-as évek elején mintegy 10 kat. hold földet vásárolt. Édesapja P. Pál Gábor (1919-ben született) a szomszédos Nyalkán cselédeskedett a Tomosi nagygazda családnál legény korában, aztán 1936-ban elment Tatabányára a bányába dolgozni lovas csillésnek. Pár év bányamunka után megtakarított pénzéből földet vásárolt. A nagyapától örökölt földhöz „ragasztott” (vásárolt) földekkel együtt kb. 11 kat. hold földön gazdálkodott a család a téészesítéskor. Édesapja 1952-ben aláírt a „kis téészbe” (az első

⁵ E tanulmány nem tartja feladatának, hogy a hazai és nemzetközi – rendkívül gazdag – életpálya kutatásokat ismertesse. E helyen csak az élettörténetek, életpályák magyar nyelvű szakirodalmát összefoglaló válogatott bibliográfiára hívjuk fel a figyelmet. Lásd JAKAB – KESZEG, 2007, 199–232.

téeszervezéskor), de ki is lépett fél év után belőle. Az 50-es évek kemény megszorításai, a beszolgáltatási kötelezettségek terhei miatt P. Ferenc és öt testvére mind szakmát tanult.

1953-ban, mikor P. Ferenc elvégezte a nyolc általánost, édesapja kérte, hogy maradjon a gazdaságban, otthon segítsen. Saját visszaemlékezése szerint azt válaszolta: „Édesapám, hát ebbe maradjak? Ebbe, amiben semmi lehetőség sincs?” Testvérei közül kettő kőművesnek tanult, az egyik ma is maszek kőműves (már 1960-tól!) Győrben. A másik végül villanszerelő technikus lett. Két húga közül az egyik leérettségizett és írnok lett a móri bíróságon, a másik közgazdasági technikumot végzett és Tatabányán helyezkedett el. Legkisebb öccse ács szakmunkásnak tanult, de később a szesziparban helyezkedett el betanított munkásként. P. Ferenc Győrbe ment tanulni a 400-as Ipari Szakmunkásképzőbe, ahol két éves lakatos képzést kapott. 1955-ben „szabadult fel” és a győri Szerszámgépgyárban helyezkedett el. Itt 1957-ben felmondtak neki. Rövid ideig alkalmilag a kavicsbányában dolgozott, majd Dudarra ment el karbantartó lakatosnak a bányába, 1962-ig. (Közben 1958–60 között Egerben volt katona.) 1962–63-ban a győri Mezőgépgyárban dolgozott. Sok gyümölcsmosót gyártottak Braziliába. Az ötfős lakatosbrigádban dolgozott még K. László tápi földije is. 1963-ban megházasodott, 1964-ben hazajött a tápi téeszbe lakatos karbantartónak. Elhatározták feleségével, hogy tanulni kezdenek: 1964–68 között estin elvégezte a Gépipari Technikumot, felesége pedig a Mezőgazdasági Technikumot. „Az órákon majdnem elaludtunk, kínszenvedés volt a sok munka mellett tanulni is.” 1968-ban indult a tápi téeszben melléküzemágként a lakatosipari tevékenység. A „tápi ventilátorcsalád” gyártása igazi sikertörténet volt. Jól lehetett keresni a melléküzemágban. 1976-tól 1980-ig a téesz személyzetiseként dolgozott. 1980–81-ben egy kis kitérővel a szomszédos tápszentmiklósi iskola 5–8. összevont kiegészítő osztályát tanította. A tanítást csak egy évig bírta, visszajött a téeszhez „traktoros vezetőnek”, ami azt jelentette, hogy neki kellett koordinálnia minden traktoros munkát. Műhelyvezetőként dolgozott egészen 1992-ig. Bizonyos időszakban párttitkár is volt. 1992-ben kilépett a téeszből, kivette a részét, földet és traktort, gépeket. („Kihoztuk a vagyont”) Egy évig kapta a munkanélküli segílyt. Ekkor építette a mostani emeletes házát. 1993-ban a Polgármesteri Hivatal alkalmazta, ő volt a földkiosztó bizottság elnöke Tápon. 1993-tól újraindította a család az egyéni gazdaságát, P. Ferenc, a felesége és kisebbik fiúk végzik az „őstermelő tevékenységet”. Nagyobbik fia Győrben leérettségizett a Révai Gimnáziumban, aztán elvégezte az irodagép műszerészetet. Budapesten fuvarirányító lett, majd textil nagykereskedő. Felesége is tápi származású. Kisebbik fia öntő technikus a Rába Vagonygyárban Győrben, de a családi gazdaságban is sokat segít. A gazdaság összesen 20 ha-on üzemel, amiből 3 ha erdő. Fő profiljuk a sertéstartás, állományuk mindig 30–40 sertésből áll. Most már egy MTZ 82-es traktoruk is van, amihez úgy jutottak hozzá, hogy előtte egy öreg, lerobbant (téeszből kihozott) traktort újíttattak fel otthon saját kezűleg, amit

eladtak. Az árából vettek egy másik, kicsit értékesebb traktort, amit szintén felújítottak és eladtak, végül megvették az MTZ 82-es új traktort. Ez a fajta előrejutás nagyon emlékeztet a Kisalföldön – így Tápon is – a közép-paraszti gazdaságaiban alkalmazott „lépcsőzetes ökörtartás” rendszerére (ANGYAL, 1992, 65–66.). Ennek az volt a lényege, hogy két darab 2 év körüli tinót vásároltak, igába tanították őket – sokszor négyes fogatba tették a tinókat két ökör mögé –, aztán egy-két év után, mikor jól felhizlalták őket, túladtak rajtuk. A betanított és felhizlalt ökrökért kapott pénzen újra vettek két fiatal tinót – az árkülönbözetet a gazdaság fejlesztésére fordították – és kezdődött előlről a körforgás (BALOGH, 2002a, 218–219.). Ez az eset jól példázza, hogy a hagyományos, múltban rögzült gazdálkodó gondolkodásmód hogyan működhet jövedelmezően, ha a modern kihívásoknak megfelelően, a kor diktálta lehetőségekhez idomulva, rugalmasan alkalmazkodik.

A P. Ferenc életpályáját jellemző ügyes „felszínen maradás”, a körülményekhez való gyors alkalmazkodási készség jó példája a tápi feltörekvő református kisparaszti mentalitásnak. A téesz megalakulásakor fiatalon szakmát tanult, a falu határán kívül, győri gyárakban, dudari bányában helyezkedett el. Amint kezdett megfelelő megélhetést biztosítani a termelészövetkezet, visszajött a faluba és a jó pénzt hozó melléküzemágban dolgozott. Előrejutását minden bizonnyal megkönnyítette a pártban való aktivitása is. „Világlátottsága” (a falu határánál messzebről szerzett ismeretei), tanultsága révén megpróbálkozott az általános iskolai tanítással is, de azt nem találta elég mozgalmasnak (és kifizetődőnek) nyughatatlan, mindig új dolgokba kezdő természetéhez. A családból hozott paraszti, erős földműves identitásának a jele, hogy amint lehetett, rögtön kilépett a termelészövetkezetből, és 54 évesen egyéni gazdálkodásba kezdett. A gazdálkodás mellett a lakatos szakmát is alkalmazza a gazdaság körül, traktort, gépeket szerel és fűrő-faragó szenvedélyét is kamatoztatja: bútorokat farag, sőt citerákat is készít, többek közt a tápi hagyományörző csoport számára is. Jól „forgatja magát” „politikus ember”, érzi, hogy mikor merre kell lépnie az életben, jó ritmusváltások jellemzik életpályáját. Ezt bizonyítja, hogy hamar eszmél a téeszből való kilépéskor, ő a földosztó bizottság elnöke is, jó ütemben, kedvező gazdasági légkörben lát neki és fejezi be háza építését. Ez a vizsgált generációból csak 2 embernek sikerült, a többiek általában az 1960-as, 70-es években építették a házaikat.

T. Lajos (sz. 1942) szintén református kisparaszt családból származik. Nagyapja, T. István kisparaszti gazdaságot vezetett,⁶ édesapja, T. Imre azonban a családi gazdaságban való munkák mellett főként napszámából kereste kenyerét. P. Ferencehez hasonlóan T. Lajos is gyakran változtatta munkahelyeit, de életpályája nem mondható olyan sikeresnek.

1956-ban, az általános iskola befejezése után Győrbe járt be lakatosnak tanulni a „400-as iskolában.” 1959-ben, a szakmunkásképző elvégzését

⁶ 1939-ben 7 kat. hold 893 négyszögölnyi saját tulajdonú földön gazdálkodott, amelynek 91,09 aranykorona értéke volt. Lásd BALOGH, 2002a, 295.

követően a győri vagongyárban kezdett el dolgozni, mert az éppen akkor megalakított téeszben nem látott semmilyen perspektívát sem ő, sem pedig a család. 1960-ban már munkahelyet váltott, a szintén győri Kisalföld élelmiszeripari gépgyárban helyezkedik el. 1962–64 között sorkatonai szolgálatát tölti. A tápi téesz 1968-ban meginduló melléküzemága jelenti a következő munkahelyét. Az itt eltöltött négy munkaévét tekinti ő is élete „fénykorának”, amikor a „legjobban lehetett keresni”. 1972-től már a Táp és Győr között félúton lévő Töltéstaván a KÖVÁL-ban lakatos, amely 9 környékbeli községnek volt a közös vállalkozása. 1981-ben a szomszédos Nyalka téeszsegédműhelyébe ment át dolgozni.⁷ 1988-tól ugyanitt, annál a villamosipari technológiai cégnél folytatja munkáját, amely a műhelyt megvette. Itt dolgozik 1995 végéig, 1996-tól, 54 éves korától munkanélküli. Azóta vannak olyan időszakok, hogy megélhetési gondjaik is vannak.

Viszonylag későn, 38 éves korában, 1980-ban nősült meg. Nagyobbik lánya Győrben a textilipari szakmunkásképzőt elvégezte ugyan, de Tápon maradt és kultúrcikk kereskedéssel szeretne foglalkozni. A kisebbik leány kozmetikusnak tanul Győrben.

A kárpótláskor 20 aranykorona értékben kapott kárpótlási jegyet, amelyet bankban helyezett el. A felesége az apjától, R. Istvántól 15 ha-t örökölt, amit a téesznek adnak bérbe.

T. Lajoséval számos párhuzamosan futó sors létezett Tápon. Ők jelentik azt a jelentős számú réteget, amely a szegényparaszti családok Győrben szakmát tanuló, hol az iparban, hol a helyi téesz – felfelé ívelő korszakának – melléküzemágában dolgozó fiainak életpályáját mintázza.

Szintén az iparban, a közeli Győrben helyezkedett el az ugyancsak református kisparaszti család sarja, T. János (sz. 1935), ám ő rokkantnyugdíjazásáig ugyanazon vállalatnál dolgozott.

Nagyapja, T. Mihály meghalt Algériában az 1. világháborúban. Apjának, idősebb T. Jánosnak ezért korán a saját erejéből kellett megélnie. 5 kat. hold saját tulajdonú földön gazdálkodott,⁸ amelyhez kaptak még 5 kat. holdat („juttatott földet”) az „1945 utáni földosztáskor”. Az 1950-es évek beszolgáltatási rendszere annyira szorongatta a gazdaságokat, hogy T. János a családi gazdaságban való kiegészítő munka („besegítés”) mellett elment 1953-ban segédmunkásnak a győri vagongyárba. Az ő megfogalmazásában: „Két műszakom vót: a gyárban és otthon apám mellett a földeken.” Apja – a többi tápi gazdához hasonlóan – nagyon nem akart beállni az 1959-ben alakuló téeszbe. Végül azért írta alá a belépési nyilatkozatot, mert azzal zsarolták, hogy a fiát hazahozzák a gyárból helyette, mert valakinek a családból benne kell lennie a téeszben. Apja a földek mellett 2 lovat, a szekeret és szerszámokat adott be kényszerűen a téeszbe.

⁷ Nyalka és Écs Pannonhalmával alakított közös téeszt.

⁸ Egész pontosan 5 kat. hold 295 négyszögöl földön, amelynek aranykorona értéke 63,58 volt 1939-ben. Lásd: BALOGH, 2002a, 296.

Egy nővére volt, aki a Szatmár megyei Mérkre ment férjhez. Mérki kőművesek jöttek építeni a tápi téesz istállóját, akkor ismerkedett meg későbbi férjével, akivel 1960-ban esküdött össze. Addig Tápon nem volt még példa arra, hogy valaki ennyire távoli vidékre menjen asszonynak.

A család mindig a falu „Sós” nevű falurészében lakott, ahol T. János 1964-ben – két évvel a megházasodása után – építette fel azt a házat, amelyben ma is lakik. 1971-ben még egy hozzátoldást is építettek a házhoz. Római katolikus vallású feleségét a közeli Láziról hozta, ami feltűnést és némi visszatetszést keltett a faluban, hiszen a mai napig ritka a vegyes vallású házasság a faluban.

Egy hat hónapos átképzést követően T. János lánghegesztőként dolgozott 1980-ig, rokkantnyugdíjazásáig. „Nem hajlott farban a lábam, ezért lerokkantosítottak.” Addig az ő gyári fizetéséből és a háztájiból szépen megéltek. A háztáji gazdaságban főleg málnából,⁹ fekete ribizliből és uborkából pénzeltek. Pár disznót mindig neveltek, főleg a saját szükségletük kielégítésére.

Apja, idősebb T. János 1986-ban halt meg. Jelenleg 2200 öl saját szántójuk van 4 tagban, amit bérbe adnak a téesznek. 1200 öl kertjük mellett 600 öl szőlőjük is van. A főleg saját fogyasztásra termelt zöldség és gyümölcs mellett általában 2 anyadisznót tartanak és a malacok jó részét a téesznel értékesítik.

Egy lányuk van, aki gyors- és gépírónak tanult, és a győri textilgyárban helyezkedett el 1982-ben. Itt 1990-ig dolgozhatott. Azóta alkalmi munkalehetőségekből él.

T. János élettörténetében tipikusnak nevezhető a téesz elől menekülés, a győri iparban való elhelyezkedés és a korai – 46 évesen való – rokkantnyugdíjazás.

B. László (sz. 1943) katolikus törpebirtokos családból származik.¹⁰ Apja, B. Miklós három gyerekekkel özvegyen maradt, mikor meghalt gyerekszületésben az első felesége. Falun kívülről talált újra feleséget, akitől szintén 3 gyereke született – köztük B. László adatközlő –, majd 1949-ben meghalt. B. László már 16 évesen, rögtön a téesz megalakulásakor a termelőszövetkezetben kezdett dolgozni. 1962-ben elvégzett egy 3 hónapos traktoros képzést, attól kezdve traktoros lett. A két éves katonai szolgálatot a Győrszentiványi Állami Gazdaságban szolgálta le. Leszerelése után megnősült 1964-ben, Győrszentiványban lakást is kapott és az Állami Gazdaságban folytatta a traktorozást 1975-ig. Ezt követően nyugdíjba vonulásáig – 2003-ig – a győri „Házgyár” fűtésszerelőként alkalmazta, miközben visszaköltözik Tápra.

⁹ Táp beletartozik abba a kisalföldi málnatermelő régióba, amely a nógrádi mellett a második legjelentősebb málnatermelő vidéke volt Magyarországnak. Lásd BALI, 2005.

¹⁰ A család 3 kat. hold 378 négyszögöl terjedelmű, 27,17 aranykorona értékű saját földtulajdonon gazdálkodott 1939-ben. Lásd: BALOGH, 2002a, 297.

Lánya cukrásznak tanult, de Győrben bolti eladóként dolgozik, fia Ferődön mezőgazdasági szakközépiskolát végzett és kertészként dolgozik Győrben egy vállalkozónál.

Jelenleg a család – öröklésekkel megszorodott – állításuk szerint kb. 10 hektáros nagyságú földjét a téesznek adja bérbe. 1200 négyszögöl kertet a család gondoz és a baromfik mellett évente 2 saját nevelésű hízót vág le.

B. László élettörténetéből figyelemre méltó, hogy a zaklatott családi körülmények között, árván nevelkedő fiú 16 évesen még a téeszbe áll be dolgozni, de ahogy a katonaság, majd a házassága révén a falun kívül jobb munkalehetőséget talál, megragadja a kínálkozó alkalmat. Tipikus jelenség a Tápról Győrben munkát vállaló férfiak családjaiban az is, hogy gyermekeik már nemcsak Győrben dolgoznak, hanem ott is élnek.

K. Miklós (sz. 1936) életpályája nem nevezhető fordulatosnak. Ő is református kisparaszti családból származik. Édesapja, K. Lajos meghalt a fronton a 2. világháborúban. Édesanyja mellett a mintegy 5 kat. holdas gazdaságban hamar beletanult a gazdálkodásba.¹¹ 15 évesen már ő kaszált. 1959-ben beléptek a téeszbe. 4 tehenet és 1 disznót adtak be a közösbe. 1 kat. holdat tarthattak meg a földjeikből. Előbb „gyalogsoros”, aztán lovas fogattal kocsis volt a téeszben. 1963-ban kitanulta Ikrényben a „traktoros iskolát”. Ezután 23 évig vontatóval traktorozott a téeszben. 1986-ban az állattenyésztő részleghez került, amikor 1992-ben egy baleset után (12 helyen tört el a keze) rokkantnyugdíjazták. 1964-ben építette azt a téglaházat, amiben ma is lakik. 6 gyereke közül 4 Tápon él. A 4 közül a két lányt férjhez adta, egyik fia Töltéstavára jár át dolgozni, ahol sertéstelep vezető. A másik fiával együtt gazdálkodik. Legelővel együtt 3 ha területet bérelnek 5 tagban. 2000-ben egy 50-es MTZ traktort vásároltak, amihez van eke, fogas, kasza, pótkocsi.

K. Miklós életpályája modellértékű, hiszen az 1959-ben alakult termelőszövetkezetbe belépők, és mindvégig a faluban maradók köre túlnyomórészt a református földműves (általában kisparaszti) családokból került ki. (Lásd az alábbi táblázatokat!)

1. táblázat: A vizsgált férfigeneráció 2005-ben még Tápon élő tagjai apjainak foglalkozása¹²

földműves	18	66,6%
napszámos	4	14,8%
iparos	2	7,4%
mezőgazdasági cseléd	2	7,4%
egyéb	1	3,7%
összesen	27	100%

¹¹ Özv. K. Lajosné tulajdonában összesen 4 kat. hold 1084 négyszögöl föld volt, 48,66 aranykorona értékben. Lásd: BALOGH, 20002a, 297.

¹² A tanulmányban megjelentetett statisztikai táblázatokat a szerző készítette a saját adataira támaszkodva.

2. táblázat: A vizsgált férfigeneráció 2005-ben még Tápon élő tagjai apjainak vallása és foglalkozása

Apák vallása/foglalkozása	Hány személy	%
ref. földműves	15	55,5
ref. napszámos	4	14,8
r.kat földműves	3	11,1
ref. iparos	2	7,4
r.kat mezg. cseléd	2	7,4
r.kat egyéb	1	3,7
összesen	27	100

K. Miklós életpályájához nagyon sok elemében hasonló a következő példa is, amely a téeszbe kényszerült és egy életen át ott is dolgozó férfisorsok tipikus esete.

N. Miklós (sz. 1938) nagyapja, a napszámos munkából is élő, református vallású N. István 1940-ben halt meg. Edesapja, a szintén főleg napszámból élő N. Dávid vette át az 5 holdas gazdaságot,¹³ aki fiatalon meghalt 1946-ban szovjet hadifogságban. N. Miklós minden idejét a gyerekkorban rászakadt mezei munka kötötte le, mert a nagyapától örökölt parányi földbirtok mellé 5 kat. hold „juttatott földet” is kapott a család a 2. világháború után. Egyetlen húga korán férjhez ment. Iskolába is alig járt, a mai napig nagyon sajnálja, hogy semmit se tanult az általános iskola után. Ezért aztán a téesz megalakulásakor nem is volt más választása, minthogy belépjen. A földek mellett egy pár tehenet is beadott „a közösbe”. 1962-ben elvégzett Pápán egy 3 hónapos traktoros képzést. Ettől kezdve traktoros volt a téeszben. A következő évtől már kombájnos is volt 1980-ig. Addigra a dereka annyira tönkrement a vezetéssel járó ülő munkától, a folyamatos mezőgazdasági gépeken való zötykölődéstől-rázkódástól, hogy abba kellett hagynia a traktorozást. Attól kezdve 1995-ös nyugdíjazásáig a téesz raktárában dolgozott.

1968-ban nősült meg, két gyermeke született. Leánya a szakközépiskola után a győri textilgyárban helyezkedett el, a fia esztergályosként dolgozik – szintén Győrben – egy forgácsoló kft-ben. Felesége 1996-ban meghalt.

A felesége oldaláról hozott földekkel együtt jelenleg 20 ha földje van N. Miklósnak, amit a téesznek bérebe ad.

K. Lajos (sz. 1937) református kisparaszti családban született. Nagyapja korán meghalt. A fiútestvérek között megoszlott az örökség, ezért K. Lajos apjára, K. Dávidra csupán 2 kat. hold föld szállt. Ehhez kapott a 2. világháborút követően további 4 kat. holdat. K. Lajosék négyen voltak testvérek. Nem tanult az iskola után, hanem a gazdaságban dolgozott.

¹³ N. István 1939-ben, egy évvel halála előtt 5 kat. hold 196 négyszögölnyi saját tulajdonú földbirtokon gazdálkodott, amelynek 54,42 volt az aranykoronában kifejezett értéke. Lásd: BALOGH, 2002a, 296.

1957-ben bevonult katonának. 1959 januárjában szerelt le, februárban már a téeszben találta magát. A „közösbe” be kellett adniuk mindent, csak egy lovuk maradt a lószerszámokkal, valamint egy kocsijuk, egy hengerük és egy fogasboronájuk. 1960-ban, ahogy csak tehette elment segédmunkásnak a budapesti 21. számú építővállalathoz a Komárom megyei Bokodra. 1964-ben a kisbéri tanács építőipari vállalatánál végez kubikos munkát, mivel szakképzettséget igénylő munkát nem kapott. De büszkeséggel tölti el, hogy egy 8 fős kubikos brigád vezetője volt. 1972-től 2 évig a vízgazdálkodás tatai vízügyi gondnokságánál dolgozott. 1974-ben átment a győri Magasépítő Vállalat „házgyárába”, ahol 1980-ig panelkészítő segédmunkás volt, a sablonokba való betonöntés volt a feladata.

1980-tól a tápi téeszbe megy dolgozni, mert már nehezen bírta az építőiparban a nagy fizikai terheléssel járó segédmunkát. Itt az állattenyésztő részlegben helyezkedett el, főleg a kézzel fejtés volt a feladata. 1998-ban vonult nyugdíjba.

1967-ben nősült meg. Lánya gyári varrónőként dolgozott Győrben. Gyári munkája megszűntével, 1998-tól a tápi téesz postása lett. Fia lakatosként dolgozott Győrben a 400-as Géplakatos Tanműhelyben, majd 1999-től a Tungsramnál helyezkedett el.

K. Lajos életpályája sajátosnak mondható. Szakismeret nélkül is inkább vállalja a téesz helyetti bizonytalanságot, a falun kívüli boldogulás lehetőségét keresi. Évtizedeken át végez ipari segédmunkát, majd 43 évesen vált és a téeszben kezd el dolgozni. Döntése nem igazolta igazán reményeit, mert a téesznek inkább az 1970-es évek jelentették a viszonylagos jó időszakát, a 80-as években már a válság jelei mutatkoztak.

Középparaszti, illetve iparos családból származóak

B. Sándor (sz. 1944) református családban született. Apja kocsmát és boltot üzemeltetett Tápon, miközben a saját kb. 6 kat. holdnyi és apósa 10 kat. holdas földjén¹⁴ is dolgozott. A két család együtt már egy jó középparaszti földtulajdonnal rendelkezett a kocsmára és a bolt mellett. B. Sándor apját 1949-ben Pannónhalmára vitte az Államvédelmi Hivatal, ahol jól megverték. Kocsmáját bezáratták, a boltot 1951-ig üzemeltethette. Apja kényszerűségből belépett a téeszbe 1959-ben, de a fiát „menekítette” a téesz elöl: beíratta a Jedlik Ányos Gépipari technikumba. A 4 év iskola után B. Sándor a győri vagongyárban helyezkedett el műszaki ellenőrként. 1964–66-ban a katonaság idején is itt dolgozott, miközben tartalékos tisztnek képezték ki. 1970-ben a tápi téesz akkoriban nagyon sikeres melléküzemága visszacsábítja Tápra. 1970-től egy évig lakatos a téeszben, majd 4 évig a melléküzemág vezetője. Közben 1972–74 között tanítói végzettséget szerez műszaki

¹⁴ Apósa, B. István 10 kat. hold 956 négyszögölnyi saját tulajdonú földdel rendelkezett 1939-ben, melynek 105,88 aranykorona értéke volt.

oktatói szakon, majd 1974-ben elvégzi a pécsi főiskola levelező szakán a fizika szakot. 1975-től haláláig, 2007-ig a tápi iskola tanára volt. Időközben szintén levelező szakon földrajz szakos diplomát is szerez 1977-ben.

1968-ban a szomszédos Tápszentmiklósról hoz asszonyt. Felesége Győrben érettségizett a Kazinczy Gimnáziumban és matematika-fizika szakos tanár a tápi iskolában. Két gyermekük van, a fiú a mosonmagyaróvári agrár egyetemet végezte el, de egy kereskedelmi cégnél dolgozik, a lányuk a vendéglátó ipari főiskolát járta ki és Szolnokon dolgozik. B. Sándor hosszas gyengélkedés után rákbetegségben hunyt el 2007-ben.

Életpályája jól jellemzi a téesz elől a városba menekülő, tanulni igyekvő, értelmiségi pályára lépő közép-, illetve módos paraszti gyerekek mobilitási útját, habár a tanári állásba lépése előtt számos más munkát is végzett.

P. Bálint (sz. 1936) középparaszti református családból származott. Nagypaja 1948-ban meghalt, a téeszésítéskor már több mint egy évtizede apja, P. Lajos vezette a családi gazdaságot. A téeszbe való belépéskor a család a Tápon nem túl népes középparaszti kategória legfelső rétegéhez tartozott.¹⁵ Óriási volt a család elkeseredése a téesz megalakulásakor. P. Bálint 1959-ben elment Budapestre, ahol épületszerelőként kezdett dolgozni. Ahogy ő emlékszik vissza: „Megmondom úgy, ahogy vót: menekütem a téesz elül!” Pár hónapig egy állami vállalatnál Kecskeméten is dolgozott épületszerelőként, de 1960-ban „hazahozatták”, mert aláírt korábban a téeszbe. A tápi téeszben dolgozott attól kezdve 40 évig, 2000-ben történt nyugdíjba vonulásáig, előbb, mint rakodó, majd brigádvezető, később mint a tyúktelep vezetője. 1970-ig a család a falutól elkülönülő un. „Háromháznál” lakott. 1970-ben álltak úgy anyagilag, hogy a jelenlegi házukat felépítsék.

1966-ban nősült meg, egyetlen fia géplakatosnak tanult Győrben, aki elvégezte estin a Jedlik Anyos szakközépiskolát is. 13 éve már Győrben is lakik, jelenleg csoportvezető az „Audinál”. P. Bálint a visszakapott földeket a téesznek adta bérbe, a háztájiban lévő 1 kat. holdat pedig egyéni gazdálkodó bérelte tőle 2006-ban bekövetkezett haláláig.

P. Bálint sok falubéli kortársához hasonlóan elhagyja Tápot a téeszésítéskor, hogy aztán újra visszakerülve egész életében a téeszben dolgozzon. A téeszben jól helyezkedett, a kedvező lehetőségeket megragadta, jó érzékkel látott építkezéshez, hogy új családi házat építsen 1970-ben.

S. Miklós (sz. 1939) református középparaszti családból származik. Ő volt a legfiatalabb a 9 testvér közül, a legidősebb 1913-ban született, 26 évvel volt nála idősebb. Édesapjuk S. Dávid valamivel több, mint 10 kat. hold saját földterületen gazdálkodott, amely mellett haszonbérletben is mű-

¹⁵ P. Lajosnak 8 kat. hold 1493 négyszögöl nagyságú, 103,58 aranykorona értékű földje volt, amit az apósától örökölt 7 kat. hold 1038 négyszögöles, 81,74 aranykorona értékű föld is gyarapított. Lásd BALOGH, 2002a, 295.

velt földeket.¹⁶ S. Miklós 20 éves koráig – mint legkisebb gyermek – az apja gazdaságában dolgozott a téesz megalakításáig. 1959-ben bevonult a hadseregbe, ahonnan 27 hónap szolgálat után szerelt le 1962-ben. A tápi termelészövetkezetben kezdett dolgozni az állattenyészetben. 1963-tól átkerült a téesz kovácsműhelyébe, ahol 1985-ig dolgozott. A vállát meg kellett műteni és ezután áthelyezték a kisebb fizikai igénybevételt jelentő raktárosi munkakörbe. 1995-től pedig a téesz benzinkútkezelője lesz.

1981-ben nősült meg, 42 éves korában, amikor már vénlegénynek számított. Feleségének, aki a termelészövetkezet portása, ez volt a második házassága. Gyermekük nem született a kései házasságból.

A téesz mellett a háztáji gazdaságban – mint számos más tápi téesztag – málnát és ribizlit is termesztett, amivel jövedelemtöbbletbe jutott az 1970-es és 80-as években. Ahogy ő fogalmazott: „Valamikor a málna, a ribizli behozta a tüzelőt.”

A rendszerváltozás után visszaigényelte a földjeit, amit azóta a téesznek ad ki bérbe. Az utóbbi másfél évtizedben otthon sertésneveléssel foglalkozik. Jelenleg 3 anyadisznója és 20 hízója van.

S. Miklós a falu határán kívül jóformán csak a katonaság ideje alatt volt. Egész életét a téeszben dolgozta végig.

Módos paraszti származásúak

Táp módos paraszti családjainak gyermekei is eltérő életpályákat futottak be. T. József (sz. 1943) református földműves család gyermeke. 1957-ben végezte el a nyolcadik osztályt. 2 évig otthon dolgozott az édesapja által vezetett családi gazdaságban. Nagyapja, T. András vezette a családi gazdaságot haláláig, 1953-ig. T. József családja több mint 27 k. holdon gazdálkodott a téeszésítésig. Nagyapját, T. Andrást kuláknak minősítették, idegileg nehezen bírta a meghurcoltatást, ez is hozzájárult korai halálához.¹⁷ Nagyapja testvérét, T. Ferencet 3 év munkaszolgálatra ítélték az 50-es években, mert ő is kulák volt. 1959-ben az édesapja, id. T. József kényszerűségből belépett a téeszbe. Ő fél évig a termelészövetkezetben kocsisként dolgozott, aztán engedték tanulni, mert az apja „képviselte a családot” a téeszben. Nagyon „bizonytalan” volt kezdetben a téesz, pénzt alig kaptak, kevés volt a terményben való fizetség, apja ezért is szorgalmazta, hogy tanuljon szakmát. A 400-as Ipari Tanműhelyben tanult Győrben, aztán esztergályosként helyezkedett el a Kisalföldi Gépgyárban. 1969-ben visszajött a tápi téeszbe ugyancsak esztergályosként dolgozni. Innen ment nyugdíjba. T. József

¹⁶ S. Dávidnak 10 kat. hold 240 négyszögöl nagyságú, 114,23 aranykorona értékű földje volt 1939-ben. Lásd BALOGH, 2002a, 294.

¹⁷ T. András a falu ötödik legnagyobb földulajdonával rendelkező gazda volt 1939-ben. Összesen 27 kat. hold 384 négyszögölnyi földje volt 320,41 aranykorona értékben. Lásd BALOGH, 2002a, 293.

csakúgy, mint nagyon sokan a generációjából Győrben tanult szakmát, ott is talált munkahelyet, de amint lehetett visszajött Tápra.

A falu legmódosabb családjának gyermeke, V. László (sz. 1938) futotta be a legfigyelemreméltóbb életpályát. V. László szülei állandó zaklatásoknak voltak kitéve a kuláküldözés idején.¹⁸ 1948 és 1959 között minden évben (kivált 1956-ig) a családi gazdaságnak majdnem az egész termését be kellett szolgáltatnia. 1956-ban az édesapját, id. V. Lászlót feljelentette egy a 2. világháború előtt náluk is napszámos munkát vállaló környékbeli szegényparaszt. Mint veszélyes kulákot id. V. Lászlót Győrbe vitték, és olyan brutálisan összeverték, hogy soha nem volt utána már teljes munkaerejű ember, agyvérzést kapott. Ifj. V. Lászlót 1953-ban a Debreceni Református Gimnáziumba írták be, mert máshová nem vették volna fel, mint kulákgyereket. (A közeli, 5 km-re lévő Pannonhalmi Bencés Gimnázium telítve volt a környékbeli katolikus kulákgyerekekkel.) Érettségi után kohómérnöki diplomát szerzett a Miskolci Egyetemen 1962-ben. Az egyetem után Győrben helyezkedett el gyakornok kutatómérnökként az Öntöde- és Kovácsoló Gyárban, ahol 1966-tól üzemvezető lett. Egy csónakház vendégszobájában lakott. Az öntödét 1968-ban a Rába Vagonygyárhoz csatolták. 1969-től 1976-ig a Soroksári Vasöntöde főmérnöke volt, majd 1976-tól 1986-ig az öntödei ipar kőbányai központjában műszaki főosztályvezetőként dolgozott. 1986-ban visszakérült a győri vagonygyárba, ahol az öntöde főmérnöke lett 1992-ben. Közben 1965-ben hőkezelő szakmérnöki másoddiplomát és 1975-ben doktori fokozatot szerzett. 1971-ben nősült meg, egyetlen fia szőlész, agrármérnöki diplomát szerzett, de a kereskedelemben dolgozik. Ő maga 2000-ben vonult nyugdíjba. 1992-ben visszaigényelte a család földjeit, amit egyéni gazdálkodóknak ad bérbe. Összesen 2 ha-t használ csak a család. 1 ha szőlőt a falu szőlőhegyén és 1 ha kertet, gyümölcsöst a ház körül. A vadásztársaság tagja (csakúgy, mint nagyapja volt), házában gyakran jönnek össze a helyi társasági tagok baráti beszélgetésre, megvitatni a falu dolgait. Táp megbecsült személyisége, akihez gyakran fordulnak tanácsért, segítségért. V. László ugyan sikeres szakmai karriert futott be mérnökként, de életpályájára keserűen emlékszik vissza: „Annyiszor kitört belőlem, hogy mi a csudát keresek én az öntödében, én földműves paraszt gyerek vagyok!”. Jellemző a család 50-es években történt meghurcoltatása feletti tehetetlen dühére, ahogy V. László, már doktorált, elismert értelmiségiként „bosszút állt” az apját az ÁVÓ-nál 1956-ban feljelentő emberen. Az 1980-as évek végén, több mint 20 évvel az után, hogy édesapját, mint „a dolgozó népre veszélyes kulákot” összeverték az ÁVÓ-sok, kiderítette, hogy hol lakik az az egykor náluk is napszámosként szolgáló ember, aki a feljelentést készítette. Elment az illető szülőfalujába, és az utcán az öregasszonyoknak azt mondta, hogy azért

¹⁸ A V. László által vezetett családi gazdaságnak 1959-ben, a téészesítés évében összesen 46 kat. hold 1047 négyszögöl földje volt, 534,93 aranykorona évi kataszteri tiszta jövedelemmel. Ezzel a birtokmérettel magasan az övéké volt a legnagyobb gazdaság Tápon 1959-ben, csakúgy mint 20 évvel korábban, 1939-ben. Lásd: BALOGH, 2002a, 169.

jött, mert „azt a piszkos csirkefogó ÁVÓ-st keresi, aki az apját megverette”. Úgy gondolta, hogy „a vénasszonyok biztos elfecsegték ezt mindenkinek, ami jó kellemetlen lehetett annak a gazembernek”. Ennél többet úgy érezte, hogy nem kockáztathat, de elégtétellel tölti el a mai napig, hogy ezt legalább megtette, hogy reményei szerint a pletykákon keresztül szembesült még apja rosszakarója saját hitványságával.

T. Tibor (sz. 1939) és T. László (sz. 1940) testvérek. A falu legmódosabb római katolikus gazdájának unokái. Nagyapjuknak, T. Jánosnak több mint 20 kat. hold saját tulajdonú földje volt.¹⁹ A téesz megalakulása előtti beszolgáltatási rendszer – csakúgy, mint más gazdagparaszti gazdaság esetében – T. János családi gazdaságát is ellehetetlenítette. Ő maga 1958-ban hunyt el, ahogy az unokái visszaemlékeznek: „Belebetegedett a szekírozásba, a kulákozásba.” Még a téesz megalakulása előtt fiatalon meghalt agydaganatban T. Tibor és T. László édesapja is, T. Mihály. T. Tibor vette át a gazdaság irányítását 1958-ban, hogy aztán a téesz megalakulásakor belépjen és egész életében a termelőszövetkezetben dolgozzon. Úgy emlékszik vissza ő is, hogy a legjobb periódusa az volt életének, amikor 1968–72 között a téesz melléküzemágában ventilátorokat készítettek. Ekkor 25 ezer Ft-ot is megkerestek olykor havonta, ami kiemelkedően magas fizetést jelentett. Két gyermeke született óvónő feleségétől, akiket iskoláztatott, az egyikből tanár, a másikkól tanító lett, de nem Tápon dolgoznak. Gyenge egészségi állapota miatt már nem dolgozik semmit se, de nyugdíjba vonulása után 2004-ig még saját maga művelt meg 1 kat. holdat a visszaigényelt földjeiből. Azóta ezt a földet is bérbe adja.

Öccse, T. László 1957-ben elment ipari tanulónak Győrbe, a „400-asban” két éves képzés keretében lakatosnak tanult. Az iskola után 1968-ig a győri vagongyárban dolgozott. 1969 és 1973 között „saját ipara” is volt másodállásban, miközben 1976-ig a győri „házgyárban” dolgozott. Itt is lakatos munkát végzett, korlátot, ablakot és egyéb fém épületdarabokat készített. Ezt az időszakot tartja élete legprosperálóbb periódusának. Egy hathónapos továbbképzést követően 1976-tól egészen az 1994-es rokkantnyugdíjazásáig a szomszédos Tápszentmiklóson a varrodában volt műszerész.

1970-ben nősült. Két fia közül az egyik géplakatosnak tanult, de tűzoltóként dolgozik Győrben az Audi gyárnál, a másik hentesnek tanult, de egy motorszerencsétlenségben életét veszítette.

Jelenleg 12 kat. hold földjét a téesznek adja bérbe. Fiával együtt művelnek meg 3 kat. hold földet. Amit termelnek, azt lényegében feletetik a disznókkal. Általában 15–20 disznót tart, amelyeket eladásra hizlal. Tűzoltó fia segít neki a földek megművelésében és a sertésstenyésztésben, aki 24/48 órás műszakbeosztásban dolgozik, így jut ideje a gazdaságban is tevékenykedni.

¹⁹ T. Jánosnak 1939-ben 21 kat. hold 1209 négyszögöl saját tulajdonú földje volt, amelynek 255,37 aranykorona értéke volt. Lásd BALOGH, 2002a, 293.

A testvérpár két különböző életutat járt be. A báty vette át a gazdaság vezetését közvetlenül a téészesítés előtt, majd a téeszbe kényszerülve dolgozta le életét. Öccse szakmát tanult Győrben, és ingázva a falun kívül ipari munkásként vállalt munkát. Mindketten taníttatták gyermekeiket, a téeszben dolgozó egykori nagygazda báty értelmiséginek, míg iparos öccse munkásnak képezte ki gyermekeit.

Egészen egyedi életpályája van N. Kázmérnak (sz. 1944), aki református gazdacsaládba született. Apja, N. József módos gazda volt, mintegy 20 kat. hold földön gazdálkodott, és ugyan nem lépett be a pártba, de ő volt az első „kis téesznek” az elnöke 1954-ben. Fia állítása szerint meg is verték a faluban, amiért elvállalta az elnökséget. Tápon – csakúgy mint más magyarországi falvakban – igyekeztek a módos gazdák közül megnyerni embereket a téeszszervezéskor, hogy a nagyobb tekintélyű gazdákat kövessék a nagyobb tömegű kisparasztnak. A téesz 1959-es megalakulásakor N. Kázmér az apja beíratta Győrben a Révai Gimnáziumba. N. Kázmér végigjárta a négy iskolai évet, de nem érettségizett le. Egyedüli gyerekként hazajött a szüleihez és a téeszben kezdett el dolgozni kisegítő munkásként. 1963-tól két évig Győrben a festékgárban dolgozott. Itt kezdi érezni az elhivatottságot, hogy művész legyen; festő, plakáttervező tehetséget érez magában. A Pannonhalma és vidéke AFÉSZ-ban dolgozott 1965-től, ahol 1968-tól kirakatrendező lett. 1982-ben szerzi meg az ehhez szükséges szakmunkás levelet. 1986-ban meghalt az édesapja és ő 1989-től abbahagyta a munkát, hogy az édesanyját ápolni tudja. Ápolási díjat kapott szolgálataiért. Anyja 1994-ben bekövetkezett halála óta a visszaigényelt földjeit adogatja el. Jelenleg 3000 négyszögöl kertre olvadt az egykor 20 kat. holdas birtok. Vagabund művészként nem érdeklí a nélkülözés, 15 évig kecskéket tartott, abból szerzett némi bevételt. Voltaképpen csak a saját maga örömeire fest, nem tesz semmit azért, hogy ismert művész legyen belőle. Néha vesznek tőle képet a tápi és a környékbeli kevésszámú értelmiségiek.

N. Kázmér életútjának jelentős fordulópontja, hogy 4 év gimnázium után nem érettségizik le, hanem elkezd dolgozni a téeszben, majd később a kereskedelemben. Művészi ambíciója nem tudja áttörni a vidéki, provinciális határokat, mindamelllett, hogy vannak eredeti látásmódú, megkapó alkotásai is. Öreglegényként, művészi rendtelenségben alkot otthonában. A falu csodabogár művészként tekint rá. Ha szóba kerül, akkor mosolyogva csóválják a fejüket: „Hja, a Kazi!”.

Mezőgazdasági cselédszármazásúak

A vizsgált férfigenerációból csak két olyan személy él még Tápon, akinek a szülei mezőgazdasági cselédek voltak. Mindkettejük családja római katolikus vallású. H. János (sz. 1936) szülei a falu határában lévő Borba pusztán cselédeskedtek. Apja a szomszédos Győrasszonyfa majorjából szegődött át. Egy tehén

és egy ökör volt a vagyonuk a háború előtt. A 2. világháború után édesapja, H. József a cselédházból másfél házrészt kapott, amit csekély törlesztő részletekkel fizethetett ki. Összesen mintegy 14 k. hold (!) juttatott földön gazdálkodhatott a téeszésítésig. Saját visszaemlékezése szerint: „Jól összeszedtük magunkat a Rákosi érában!” Az 1950-es években már 2 ló, 4 tehén és tinó is tartozott a háború után induló új gazdasághoz. 1959-ben belépett apjával együtt a téeszbe. 1960-ban elvégezte a 3 hónapos traktoros képzést és sokáig traktorosként dolgozott a téeszben. 1992-ben rokkantnyugdíjazták. H. János ritka kivételként református, kisparaszti származású leányt vett feleségül. Nagy valószínűséggel ez is szerepet játszott abban, hogy nem ment el Tápról, hiszen a r. katolikus mezőgazdasági cseléd családok leszármazottjai szinte egytől egyig elhagyták Tápot. Leányuk Közgazdasági Szakközépiskolát végzett és ÁFESZ könyvelő Győrújbaráton. Fiúk a győri vagyongyárban dolgozik.

A másik mezőgazdasági cseléd családból származó Tápon maradt férfi – B. Sándor (sz. 1942) – nem azonos az 1944-ben született és a korábbiakban a középparaszti családoknál tárgyalt B. Sándorral – életpályája szinte párhuzamos H. Jánoséval. Édesapja a Tápi pusztán szolgált, de Tárkányról került ide a háború előtt. 1945-ig egy szürkemarha volt az összes vagyona. A háború után 14½ k. hold juttatott földet kapott. A téeszbe való belépés után B. Sándor is elvégzi a 3 hónapos traktoros képzést Ikrényben, és 1960-tól 2002-es nyugdíjazásáig a téeszben dolgozott traktorosként. Felesége szintén cselédszármazású, a szomszédos győrásszonyfai búcsúban ismerkedtek meg, 1970-ben házasodtak össze. Egyik fiúk esztergályos és Töltéstaván lakik, a másik Komáromban a Nokia cégnél dolgozik.

A vizsgált generáció 2005-ben még élő 27 férfi tagja közül 17-nek az életpályáját mutattuk be vázlatosan. A konkrét esetek további sorjázása megannyi párhuzamosan futó életpályát ismertetne, amelyek – a természet-szerű kisebb-nagyobb egyedi eltérések mellett – nagymértékű egyezéseket, átfedéseket tartalmaznak, ezért eltekintünk a bemutatásuktól.

Általános tendenciák, a kutatásból és a statisztikából levonható következtetések

Az 1935 és 1944 között eltelt 10 évben 147 fiúgyermek született Tápon. Ebből 14 meghalt, mielőtt betöltötte volna a harmadik életévét, ami majdnem 10%-os csecsemő- és kisgyermek halandóságot jelent.

3. táblázat: Gyermekhalandóság – A vizsgált generáció 3 évnél fiatalabb korban elhunyt tagjainak felekezeti hovatartozása és édesapjuk foglalkozása

Apák foglalkozása	Elhalt gyermekek száma/vallása	%
földműves	6 (mind református)	42,8
mezőgazdasági cseléd	5 (mind római katolikus)	35,7

napszámos	2 (mind református)	14,3
iparos	1 (római katolikus)	7,1
összesen	14	100

A fenti statisztikai táblázat sokat elárul egyrészt a falu társadalomszerkezetéről, másrészt az egyes társadalmi csoportok szociális körülményeiről, higiénés környezetéről. Míg a gyermekhalandóság tekintetében a református földműves fiú sarjak mutatói (42,8%, azaz 6 gyerek a 14 elhalt közül) hajszálra megegyeznek a vizsgált 147 tagú férfigeneráció apjai között a református földművesek arányával 42,8% (63 református földműves a 147-ből), addig a gyerekkorban elhunyt római katolikus mezőgazdasági cseléd gyerekek aránya mintegy kétszerese az összlakosságban képviselt arányaihoz képest. A vizsgált nemzedék 19,7%-a, azaz 29 fő mezőgazdasági cseléd gyerekeként látta meg a napvilágot, akik közül 5 gyermek (minden hatodik) meghalt 3 éves kora előtt, azaz a gyerekhalandóság a római katolikus mezőgazdasági cselédek – 35,7%-os mutatóval – messze az összlakosságban betöltött arányukat meghaladó mértékben sújtotta. Szoros megfelelés van az uradalmi cselédeskedés és a felekezeti hovatartozás között is. A Táp határában lévő nagybirtokokon – elsősorban a Tápi puszán és a Borba puszán²⁰ – szolgáló cselédek – csakúgy, mint a Dunántúl más vegyes vallású területein²¹ – szinte kizárólag római katolikus vallásúak voltak.

4. táblázat: A vizsgált férfigeneráció apjainak foglalkozása²²

földműves	63	42,8%
mezőgazdasági cseléd	29	19,7%
napszámos	18	12,2%
iparos	14	9,5%
egyéb	23	15,6%
<i>részletezve:</i>		
csendőr	4	
gyári munkás (Győrben)	3	
kereskedő	2	
orvos	1	
postaküldönc	1	
uradalmi gazda	1	

²⁰ Táp határában gróf Eszterházy Móric (705 kat. hold) és a Győri Székeskáptalan (272 kat. hold) uradalma birtokolta a legnagyobb földterületeket.

²¹ Tápon a református zsellérek napszámosok voltak, nem szegődtek el cselédeskedni. Igaz, az uradalmak is elsősorban katolikus cselédek fogadtak fel. Somogy vegyes vallású területein szintén csak a katolikusok szegődtek el cselédnek, a reformátusok soha. Lásd EPERJESSY, 2006, 397.

²² Az adatokat az anyakönyvekből írtam ki. Tehát a cigány (egy esetben kóbor cigány) megnevezések az anyakönyvekből származnak.

kisbíró	1	
kanász	1	
nincs apja	5 (ebből 2 cigány)	
„kóborcigány”	1	
nem tudható	3	
összesen	147	100%

Ha a kisgyermekkorban elhunyt 14 személyt nem számítjuk, akkor összesen 134 fiatal férfinak, fiúnak kellett viszonyulnia valamilyen módon a téesz megalakításával előállt új helyzethez. *A falun kívüli munkavállalás, tanulás, iparban való elhelyezkedés azért is viselte meg pszichikailag nagyon a vizsgált generációnak a tagjait, mert ennek nem volt hagyománya Tápon.* A mezőgazdasággal foglalkozó és abból élő parasztság alkotta túlnyomó többségben a téeszestést megelőző időszakban Táp lakosságát,²³ de még 1990-ben, a rendszerváltozáskor is az aktív keresők 40,3%-át az agrárium foglalkoztatta, amely mutató 2001-re 18,6%-ra zuhant. 1959-ben a gazdaságok több mint 70%-a 5 kat. holdnál kisebb saját földterületen működött. Habár a rossz talajviszonyok, a birtokstruktúra társadalmi szorítása és a birtokelaprózódás miatt a mezőgazdasági tevékenység csak nagyon szűkös megélhetést biztosított, nem volt jellegzetes a mezőgazdaságon kívülre mutató pregnáns kiegészítő tevékenysége és jövedelemforrása a tápi parasztságnak. Igyekeztek megmaradni az agrárlét keretein belül, e tendencia alól szinte egyedül csak az amerikai munkavállalás számított kivételt jelentő kiútkeresésnek. Ezen kívül nem jellemezte őket győri ipari munkavállalás, vasúthoz szegődés, piacra termelő háziipari tevékenység. Bár a falun belül túlnyomó volt a szegényparasztság aránya, mégis az ő esetükre is érvényes az az egész közösséget jellemző mentalitás, hogy igyekeztek a helyi kereteket, és a mezőgazdaság nyújtotta lehetőségeket kitölteni, és csak legvégső esetben szegődtek el a falun kívülre (BALOGH, 2002a, 29.).

A téesz megalakulása tehát valóságos sokkot jelentett Tápon (is). Az idősebbek, a vizsgált generáció szülei, nagyszülei érzékelték, hogy a téesz nem nyújt – legalábbis a kezdetben – biztos megélhetést. (A megalakuláskor csak csekély terménnyel fizettek az elvégzett munkáért a téesztagoknak.) Fiaikat próbálták Győrbe adni, szakmát tanulni, gyárba elhelyezni. Ez viszont súlyos meghasonlást jelentett a fentiekben részletezett hagyományok miatt. Sok esetben az apák azért léptek be a téeszbe, hogy a fiúknak ne kelljen a téeszben dolgoznia. Ahogy az adatközlők fogalmaztak: „Menekítették a fiatalokat.” „Minden családból legalább egy embernek téesz tagnak kellett lennie.” „T. Jenő például inkább rendőrnek állt, csak ne vigyék vissza a téeszbe.” „Menekült mindenki a téesz elől.” Egészen megdöbbenőek a Tápról való elköltözés adatai. Az 1960-ban még 1213 lelkes falut 1970-ben 1038-an és 1980-ban pedig már csak 899-en lakják, úgy hogy a természe-

²³ 1941-ben a lakosság 83,5%-a mezőgazdaságból élt. KSH 1975, 558–559.

tes szaporodás, illetve fogyás 1960 és 70 között még pozitív mérlegű! Az apadás a rendszerváltozás után is folytatódik, Táp – ellentétben a megyei és kistérségbeli tendenciákkal, ahol a migrációból eredően enyhe népesség-növekedés tapasztalható – továbbra is népességkibocsátó település marad. (SCHWARCZ, 2006, 268–269.)

5. táblázat: A vizsgált férfigeneráció elköltözése Tápról

	Hány személy	%
1959 előtt elköltözött	34	23,1
1959–1970 között elköltözött	35	23,8
1970 után elköltözött	16	10,9
gyerekkorban meghalt	14	9,5
elköltözött/gyerekkorban meghalt összesen	99	67,3
Tápon maradt 1980-ig	48	32,6
ebből 2008-ban Tápon él	23	15,6
összesen	147	100

A vizsgált nemzedék közel 70%-a – több mint kétharmada – elköltözött, vagy meghalt 1980-ig, vagyis az érett férfikorba való lépésüket megelőzően. 2005-re pedig csupán 18,3%-a él már csak Tápon.

6. táblázat: A vizsgált férfigeneráció elhalálozása, elköltözése – 2005-ös állapot

Tápon él	27	18,3%
biztosan meghalt	52	35,4%
más településen él	9	6,1%
elköltözött, nem lehet tudni, hogy él-e	59	40,1%
összesen	147	100%

7. táblázat: A vizsgált férfigeneráció éves bontásban – 2008. évi állapot

Születési év	Meghalt, vagy elköltözött	Tápon él 2008-ban	Összesen
1935	19	2	21
1936	8	2	10
1937	14	1	15
1938	11	3	14
1939	14	2	16
1940	15	2	17
1941	14	0	14
1942	7	6	13
1943	7	4	11
1944	15	1	16
összesen	124	23	147

Az első nagy elköltözési hullám a háború után zajlott, amikor elsősorban a Tápon gyökértelen családok mentek el. Ilyenek voltak mindenk előtt a más településekről a tápi majorokba szegődött római katolikus uradalmi cselédek. Ekkor hagyták el Tápot a csendőrök családjai is (ez 4 személyt jelent a vizsgált generációból) és az iparos családok közül is nem egy. A téesz megalakulása és az azt követő 1960-as évek jelentik a második nagy elköltözési hullámot. Ez az elvándorlási kényszer már a tápi közösség jóformán minden családját érintette. Mégis kimutathatóak elérések a helyi társadalom különböző rétegei között. Tápi esetében a cselédség és a zselérség között az „átjárhatóság” meglehetősen könnyű és gyakori volt. Tápi környékén az egyházi és Eszterházy uradalmak általában zsidó bérlők kezén voltak, nem túl nagy távolságra a falutól. A cselédnek való elszegődés nem jelentette azt a véglegesnek tűnő kényszerű sorsot, ami a faluközöségtől való elszigetelődést, a falu társadalmából való végleges kiszakadást jelentette például a Mezőföld, vagy Belső Somogy végtelen határu pusztáin (EPERJESSY, 2000, 357–367.). A Tápi környéki uradalmakban viszonylag sűrűn cserélődött a cselédség nem túl nagy létszámú állománya. A falu zseléreinek és szegényparasztjainak a napszámos munkára, illetve summásnak való elszegődése volt a jellemző.

A vizsgált generációban huszonheten születtek mezőgazdasági cseléd szülőktől (huszonhatan római katolikusok, egy pedig református). Közülük mindössze ketten élnek Tápon (mindketten katolikusok), a többiek vagy meghaltak, vagy elköltöztek.

A legszembeötlőbb azonban az a tény, hogy a római katolikus származású tagjai e nemzedéknek mennyivel nagyobb arányban hagyták ott szülőfalujukat, mint református falustársaik. A 2005-ben felvett adatok szerint a vizsgált tíz évben született 147 fiúgyermek közül 82 volt református és 64 római katolikus. (Rajtuk kívül még 1 baptista vallású gyermek született 1935 és 1944 között, aki nem tartozott a két legnagyobb felekezethez.) Ez azt jelenti, hogy ennek a generációnak 55,8%-a volt református és 43,5%-a katolikus vallású. Azonban azok, akik napjainkban még Tápon képviselik e nemzedéket, már túlnyomórészt reformátusok. 2005-ben ennek a generációnak a Tápon élő tagjai közül 21 a református, míg 6 a római katolikus, ami 77,8% református vallású mellett csupán 22,2% katolikus személyt jelent! De 2008-ban is 75/25% a református/katolikus megoszlási aránya ennek a nemzedéknek. A református földműves származásúak közül 48-ból még 15 Tápon élt 2005-ben, míg a katolikus földműves ivadékok közül 12-ből mindössze csak 3-an laktak már a szülőfalujukban.

8. táblázat: A vizsgált férfigeneráció elhunyt és nem Tápon élő tagjai apjainak vallása, foglalkozása 2005-ben

Apák vallása/foglalkozása	Hány személy	%
ref. földműves	33	27,5
r. kat. mezőgazdasági cseléd	26	21,6

r. kat. földműves	12	10
ref. napszámos	10	8,3
ref. iparos	9	7,5
r. kat. egyéb	8	6,6
r. kat iparos	4	3,3
r. kat. napszámos	4	3,3
ref. egyéb	4	3,3
ref. nincs információ	4	3,3
r. kat. nincs információ	4	3,3
ref. mezőgazdasági cseléd	1	0,8
baptista kereskedő	1	0,8
összesen	120	100

Megállapítható, hogy a vizsgált generációnak elsősorban a református földműves családi háttérrel rendelkező tagjai igyekeztek a faluban maradni, még ha gyakran ez csak a lakóhelyet is jelentette, mert sokan Győrbe jártak ingázva dolgozni. A római katolikusok jóval nagyobb arányban keresték a megélhetési lehetőségeiket a falu határán kívül. A bemutatott életpályákból is kitűnik, hogy még a most Tápon élő férfiaknak is nagyobb része elmenekült 1959-ben a téesz elől és csak később, amikor már megnyugtatóbb hírek jöttek a termelőszövetkezet működéséről, akkor jöttek vissza Tápra. Tehát voltaképpen annak a generációnak a tagjai, akik a téesz megalakulása miatt nem vehették át az apáiktól az egyéni gazdaság vezetését, szinte egytől egyig elmenekültek a téesz elől. Túlnyomó többsége az iparban talált munkahelyet és soha nem is költözött vissza Tápra. Mintegy harmaduk azonban visszazállingózott és a téeszben helyezkedett el, vagy Győrbe járt ingázó munkásként. A téeszben dolgozók jó része traktorista kiképzést kapott az 1960-as évek első felében, ami egyfajta „modernitásnak”, elismert képzettségnek számított.

Nagyon fontos fordulópontot jelent az 1960-as évek időszaka. Ennek az évtizednek a végére egészen prosperáló üzemmé válik a tápi téesz. 1968-tól a téesz melléküzemágában dolgozni kiugróan jó kereseti lehetőséget jelent. A ma Tápon élők közül az, aki részt vehetett a „tápi ventilátor család” készítésében, úgy emlékszik vissza erre az időszakra, mint a „fénykorra”, amikor a legjobban kerestek. Ez az időszak az, amikor a legtöbb család új téglafalú családi „kockaházat” épít a régi szabadkéményes, földes padlójú, tömésfalú „hosszúház” helyett. Ekkor alakulnak ki az új fogyasztási szokások, amikor kerékpárt, nagyobb mennyiségben ruhát és még egy sor más dolgot (zseblámpát, rádiót stb.) vásárolnak maguknak a tápiak. Nyugodtan állíthatjuk, hogy a nélkülözésekkel teli korábbi évtizedek végét jelenti ez az időszak, amit az egyik adatközlő – utalva a téesz melléküzemágában 1970 körül kapott kiugróan magas fizetésére – így fogalmazott meg: „Ekkor lakott jól először a tápi paraszt!”.

A téeszbe lépő apák 1959-ben a fiaikat az iparba „menekítik”. A legtöbb interjúban visszaköszönő motívum, hogy a gyerek lakatosnak tanul Győrben, aztán a vagongyárban, vagy az építőiparban helyezkedik el. Ne feledjük azonban, hogy a tápi földművesek túlnyomó többsége törpebirtokos volt, és számukra – összhangban az országos tendenciákkal – az iparban való munkavállalás társadalmi emelkedést jelenthetett (PALÁDI-KOVÁCS, 2007, 223.). Sokuknak közülük csak az évszázados agrárproletár-nyomorúság lezárását jelentette a falutól és a törpebirtoktól való elszakadás. Mégis az életformaváltásnak ez a hirtelensége, a földműves identitásban való meghasonlásnak ez a tömeges és drasztikus megtapasztalása rendkívül sérülékennyé tette a vizsgált generációt. Az elvándorlásnak, a korai elhalálozásnak, a statisztikákban nem megfogható, de a terepen érzékelhető alkoholbetegségnek, a menettrendszerű – 45–55 éves kor körüli – rokkantnyugdíjazásnak ennél a nemzedéknél való rendkívül gyakori megjelenése riasztó méreteket ölt. Természetesen ez visszahat a falu egész társadalmi szerkezetére. Voltaképpen viharos gyorsasággal elment egy olyan férfi generáció, amelynek ma – életkorát tekintve – a falu presztízshierarchiájának a csúcsát kellene jelentenie.

9. táblázat: A vizsgált férfigeneráció biztosan elhunyt tagjai mely életkorban haláloztak e²⁴

Életkor	Elhalálozottak száma	%
– 3	14	26,9
3 – 10	0	0
11 – 20	0	0
21 – 30	0	0
31 – 40	6	11,5
41 – 50	6	11,5
51 – 60	18	34,6
61 – 70	8	15,4
összesen	52	100

Külön érdemes szót ejteni a középparaszt, az iparos háterű és főként a módos paraszti származású férfiak életpályájáról, ami Tápon egy elég szűk réteget jelent. Ők valóban minden esetben kényszerűségnek, felháborító igazságtalanságnak fogták fel, hogy nem folytathatták apáik tevékenységét. Körükben – elsősorban a módos gazda szülők esetében – figyelhető meg, hogy gimnáziumba járatják fiaikat. Az érettségizettek közül nem egy folytatta tanulmányait főiskolán, olykor egyetemen. A falu legmódosabb gazdájának fia tudományos minősítést is szerzett. Kétségtelen tény, hogy ez az iskolázottabb rétege a falunak ragadta magához a kezdeményezést a rend-

²⁴ A Tápról elköltözöttek esetében csak a terepen hallottakra hagyatkozhattunk, arra vonatkozóan, hogy kik haltak már meg. A táblázatban feltüntetett 52 elhalálozotról viszont a Polgármesteri Hivatalban kaptunk érdemleges információkat.

szerváltozáskor, amikor a gazdák a földjeiket visszaigényelték. Ezzel együtt az ő köreikben is a megkeseredettség érződik, ha az életpályájukra vonatkozó reflexióikat értékeli a kutató. Földjük, jószágaik, gazdasági eszközeik kiszajátításával kismizettnek érezték magukat, a biztos egzisztenciát jelentő jövő helyett egy bizonytalan kimenetelű lépésváltásra kényszerültek.

A most már nyugdíjas korú vizsgált generáció kutatásakor nem elhanyagolható az a kérdés sem, hogy a most erejük teljében lévő gyermekeik hol élnek, mit dolgoznak. Mivel a szóban forgó nemzedék zöme elköltözött Tápról, ezért a falu számára az ő gyermekeik már nem jelenthetnek tartalék erőforrást. Szembeötlő azonban az, hogy a most még Tápon élő vizsgált generáció gyermekei milyen nagy számban hagyták el Tápot. A téészesítés nemcsak a hagyományos paraszti kultúra lavinaszerű átalakulását okozta, hanem visszafordíthatatlannak tűnő társadalmi mobilizációs folyamatokat is elindított.

Különös epilógusa a tápi paraszti gazdálkodásnak, hogy a rendszerváltás után – a fentiekben vázoltak dacára – a térségben kirívóan nagy számban fogtak neki ismét az egyéni gazdálkodásnak. A most még gazdálkodó rétege a falunak azonban már a fiatalabb korosztályokat érinti elsősorban. Ennek a későbbi generációnak a vizsgálata jelenthetné e kutatás továbblépését is.

FÜGGELEK

A férfigeneráció 120 meghalt és elszármazott tagjáról tudott főbb információk, a 2005-ös állapot szerint²⁵

1935-ben születettek:

Név	Apja neve, foglalkozása	Vallása	Pályaválasztás	Halála ideje/ helye
S. Ernő	S. Gyula kisbíró	ref.	1959 TSZ, 1960-as évek elején elment Tápról	1997 † Dunaszekcső
H. István	H. István cseléd, Tápi pusztá	r. kat.	1959-ben elment, gk. vezető lett Győrben	?
K. Géza	K. István, foglalk?	ref.	1959-től iparos segéd Győrben	1975 †
N. Vencel	N. Imre, foglalk?	r. kat.	1959-től vasmunkás Győrben	?
K. Károly	K. Károly szabósegéd	ref.	1959-től kőműves Győrben, később Amerikába megy	?
K. Béla	K. József napszámos	ref.	1959-től vagongyári munk. Győrben, Pázmándra költözik	?
S. Dezső	S. István mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt elmegy Tápról	?
M. Lajos László	M. György csendőrtiszt	r. kat.	1959 előtt elmegy Tápról	?
M. László	M. Ferenc borbély	r. kat.	1959 előtt elmegy Tápról	?
F. Gábor	F. Gábor földműves	r. kat.	1959-től segédmunkás Győrben	1994 †
P. János	P. István napszámos	ref.		1938 †
B. Mihály	B. István kanász	r. kat.	1959 előtt elmegy Tápról	1985 † Bp.
Sz. István	Sz. József mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt elmegy Láziba	?
T. János	?	ref.	1959-től vagongyári munkás Győrben	1983 †
F. Imre	F. Imre napszámos	r. kat.	1959-től vagongyári gépszerező Győrben	2000 †
N. Emil	N. Lajos földműves	ref.	1959-től Volán sofőr	1993 †
B. János	B. János csizmadia	ref.	1959-ben elmegy, esztergályos Bp.-en	?
K. László	K. Dávid földműves	ref.		1936 †
S. Miklós	S. András földműves	ref.	1959-től vasutas Győrben	1995 †

²⁵ A faluban való alapos tájékozódás mellett sem megállapítható minden esetben, hogy az elköltözöttek vajon élnek-e még. Olykor a pályaválasztásra sem emlékeznek az informátorok az elköltözöttek esetében. Előfordult néhány esetben, hogy az anyakönyv nem tartalmazta az apa foglalkozását, nagyon ritkán a nevé sem.

1936-ban születettek:

Név	Apja neve, foglalkozása	Vallása	Pályaválasztás	Halála ideje/helye
B. Imre	B. Imre mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt el megy Tápról	?
K. László	?	ref.	1959-ben szabómester, el megy Tápról	?
L. Károly	L. István földműves	r. kat.	1959-ben TSZ, 1970 körül el megy Tápról	?
P. László	P. Gyula mg. cseléd	r. kat.		1936 †
Sz. József	Sz. József mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt el megy Tápról	?
N. István	N. Dávid napszámos	ref.	1959-től TSZ kocsis	1996 †
F. Lajos	F. Miklós mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt el megy Tápról	?

1937-ben születettek:

Név	Apja neve, foglalkozása	Vallása	Pályaválasztás	Halála ideje/helye
N. Lajos	N. Lajos földműves	ref.	1959-től Győrbe megy, gépész az „oxigéngyárban”	?
F. Károly	F. György mg. cseléd	r. kat.		1937 †
M. József	?	ref.	1959-től TSZ kocsis, 1980 körül el megy Tápról	?
N. Hugó	N. Rezső gépészkovács	r. kat.	1956-ban el megy Amerikába	?
S. László	S. Márton földműves	ref.	1959-től TSZ éjjeliőr, 1998 körül öregotthonban van Táplánpusztán	
B. Ferenc	B. József uradalmi gazda	r. kat.	1959 előtt el megy Tápról	?
J. Mihály	J. Mihály földműves	r. kat.	1955-ben érettségizik Pannonhalmán, Oroszlányba megy	?
B. Sándor	B. Mihály mg. cseléd	r. kat.		1938 †
H. István	H. Imre mg. cseléd	r. kat.		1938 †
O. László	apja ? anyja O. Karolina teknővájó	r. kat.	?	1987 † Töltéstava
T. András	T. András földműves	ref.	1959-től TSZ kocsis, 1980-ban Győrbe megy	?
F. István	F. István mg. cseléd	r. kat.	1960-ban el megy, bányász Tatabányán	1986 † Tatabánya
N. Károly	?	r. kat.	1959 előtt el megy Tápról	1994 †

1938-ban születettek:

Név	Apja neve, foglalkozása	Vallása	Pályaválasztás	Halála ideje/helye
P. Ferenc	P. József mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt el megy Tápról	1975 † Bp.

Cs. Gyula	Cs. Gyula földműves	ref.	1959-től TSZ traktoros	1998 †
M. Gábor Vince	M. György csendőrtiszt	r. kat.	1959 előtt elmege Tápról	?
N. Imre	N. Imre földműves	r. kat.	1959 előtt elmege Tápról	1994 † Győr
F. Miklós	F. Miklós mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt elmege Tápról	?
N. Géza	N. Pál földműves	r. kat.	1959-től autóbuszsofőr	1995 †
B. Lajos	B. Imre mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt elmege Tápról	2001 † Vác
S. Béla	S. Márton földműves	ref.	1956-ban Svájcba megy, rendszerváltozás után Rábapatonára költözik, pár éve házat épített Tápon	
Sz. József	Sz. György „kóborcigány”	r. kat.	1959 előtt elmege Tápról	?
K. László	K. Bálint kovács	ref.	1959-től TSZ	2004 †
K. Imre	K. Imre napszámos	ref.	1959-től TSZ	1994 †

1939-ben születettek:

Név	Apja neve, foglalkozása	Vallása	Pályaválasztás	Halála ideje/helye
P. István	P. Dávid földműves	ref.	1959-től TSZ kocsis, kanász	2001 †
V. Károly	V. József napszámos	r. kat.	1959-től teher gk. vezető Győrben, 1965 körül Mezőörsre megy	
P. Lajos	P. István földműves	ref.	1959-ben Tatabányára megy, építésztechnikus	?
R. László	R. József földműves	ref.		1942 †
K. Imre	K. Viktor földműves	ref.	1959-ben Tatabányára megy munkásnak	?
N. Adolf	N. Lajos földműves	ref.	1959-től Győrben vagongyári munkás, Győrasszonyfán él	
T. Tibor	T. Mihály földműves	r. kat.	1959-től TSZ állattenyésztés, 1970 körül elmege Tápról	?
Gy. László	Gy. Benjámín napszámos	ref.	1959-től Tatabányán munkás	1980† Tatabánya
D. Imre	D. Imre csendőrtörzsőrmester	r. kat.	1959 előtt elmege Tápról	2000 † Veszprém
P. Lajos	P. István napszámos	ref.	1959-től Győrbe megy, vagongyári munkás	?
F. Rudolf	F. István mg. cseléd	r. kat.	1959-től Tatabányán munkás	1999 † Tatabánya
F. Károly	F. Miklós mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt elmege Tápról	?
P. Gábor	P. Pál Gábor földműves	ref.		1940 †
B. István	B. Sándor földműves	ref.	1959 előtt elmege Tápról	?

1940-ben születettek:

Név	Apja neve, foglalkozása	Vallása	Pályaválasztás	Halála ideje/helye
K. János	K. Gyula mg. cseléd	ref.	1959-től TSZ, 1970 körül Nagyszentjánosra megy	?
V. Ferenc	V. Márton napszámos	ref.	1959-től TSZ kocsis, 1970 körül Győrságra megy	?
F. Lukács	F. György mg. cseléd	r. kat.	1959-től a győri Zöldért-ben dolgozik	1990 †
G. László	G. István mg. cseléd	r. kat.	1959-ben Győrbe megy, gk. vezető	?
S. Ferenc	S. István mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt elmegy Tápról	?
S. Tibor	S. Sándor szíjgyártó	ref.	1960 körül elmegy, Győrben anyagbeszerző	?
N. Antal	N. Imre körorvos	r. kat.	1959 előtt elmegy Tápról, orvos	?
F. József	F. J. napszámos	r. kat.	1960 körül Budapestre megy, gk. vezető	?
P. István	P. István földműves	ref.	1959-től TSZ traktoros	?
P. Imre	P. József mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt elmegy Tápról	?
Zs. Mihály	Zs. János mg. cseléd	r. kat.	1959-ben Oroszlányba megy, gk. vezető	?
B. István	B. István földműves	ref.	1959-től TSZ kocsis	2004 †
N. János	N. Imre földműves	r. kat.	1959-ben Győrbe megy, vasmunkás	2004 † Bp.
B. János	B. Mihály mg. cseléd	r. kat.	1959-ben Jászberénybe megy, gk. vezető	?
S. Gyula	S. Gyula postaküldönc	ref.	1959-től segédmunkás Győrben, 1985-ben elköltözik	?

1941-ben születettek:

Név	Apja neve, foglalkozása	Vallása	Pályaválasztás	Halála ideje/helye
K. György	K. Sándor napszámos	ref.	1959-től TSZ	1979 †
T. János	T. János csizmadia	ref.	elköltözik Tápról	1996 †
K. Tibor	K. Lajos baromfikereskedő	baptista	1960 körül elmegy, gk. vezető Tatabánya	?
N. Ferenc	N. Gyula napszámos	ref.	1960-as években elmegy, Bábólnán gk. vezető	?
B. György	B. János csizmadia	ref.	1959-től TSZ traktoros	1995 †
P. Sándor	P. Dávid földműves	ref.		1941 †
K. Imre	K. Imre földműves	ref.	1959 előtt elmegy Tápszentmiklóásra	
K. László	K. István földműves	ref.	1959-től Győrben gk. vezető	1980 †

K. Sándor	K. Sándor földműves	ref.		1941 †
P. József	P. Márton földműves	ref.	1959-től TSZ kocsis, 1970 körül el Tatabányán munkás	?
H. László	H. Gyula földműves	ref.	1959-től TSZ traktoros, majd elköltözik Tápról	1997 † Kapuvár
L. József Árpád	L. István földműves	r. kat.	1959-től TSZ, 1970 körül Budapestre megy	?
K. László	K. Bálint napszámos	ref.		1943 †
I. Gyula	I. Gyula csendőrtörzs- őrmester	r. kat.	1959 előtt el megy Tápról, gk. vezető Taksonyban	?

1942-ben születettek:

Név	Apja neve, foglalkozása	Vallása	Pályaválasztás	Halála ideje/helye
K. Károly	K. Viktor földműves	ref.	1960 körül el megy Tápról	?
B. Károly	B. Imre mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt el megy Tápról	?
T. Imre	T. József földműves	r. kat.	1960 körül Győrbe megy gyári munkásnak	?
M. Miklós	M. János mg. cseléd	r. kat.		1942 †
P. János	P. János cipész	ref.	1959-től Győrben gk. vezető, Ménfőcsanakon él	
K. Lajos	K. Lajos földműves	ref.	1959-től TSZ lakatos, 1970 körül Győrben vagongyári munkás	1997 †
K. István	K. I. gyári munkás	ref.	1959 előtt el megy Tápról	?

1943-ban születettek:

Név	Apja neve, foglalkozása	Vallása	Pályaválasztás	Halála ideje/helye
R. János	R. Mihály földműves	ref.	1960 körül a győri műbörgyárban munkás	2001 †
P. Imre	P. Márton szabó	ref.	Győrbe költözik	?
B. István	apja ? anyja B. Karolina „kóbor cigány nő”	r. kat.	?	1990 † Ajka
Sz. János	Sz. Ferenc földműves	r. kat.	1964-től esztergályos Győrben	1980 †
D. Mihály	D. Mihály cipész	r. kat.		1943 †
V. Márton	V. Márton földműves	ref.	1960-as években Győrságba megy, kőműves	?

1944-ben születettek:

Név	Apja neve, foglalkozása	Vallása	Pályaválasztás	Halála ideje/ helye
K. László	K. Dávid földműves	ref.	1958-ban érettségi, utána Székesfehérvárra költözik	?
K. Ferenc	K. István földműves	ref.		1944 †
P. Dávid	P. János cipész	ref.	1960-as években Kisbérre megy, gk. vezető, később Bábólnán dolgozik	?
B. Imre	B. Miklós földműves	r. kat.	1960-as években Lébénybe költözik	1999 †
O. Mihály	O. Ferenc mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt el megy Tápról	?
T. László	T. László drótszövő	r. kat.	Győrben érettségi, 1959-ben el megy Tápról	?
R. Sándor	R. Benedek vagongyári autószerelő	ref.	pincér Győrben	2002 † Győr
Cs. József	Cs. Dávid földműves	ref.	1959-től TSZ kőműves	1998 †
T. István	T. János mg. cseléd	r. kat.	1959 előtt el megy Tápról	?
N. Sándor	N. Lajos földműves	ref.	érettségi, 1959-ben Szönybe megy az olajfinomítóhoz	?
K. József	K. József napszámos	r. kat.	1959 előtt el megy Tápról	?
F. Imre	F. Gábor földműves	r. kat.	1960 körül elköltözik, kőműves	?
P. Károly	P. Sándor földműves	ref.	1959 előtt el megy Győrságra	?
K. Bálint	K. Bálint földműves	ref.	1959-ben TSZ, 1967 körül Bábólnára megy	?

KÉPMELLÉKLET

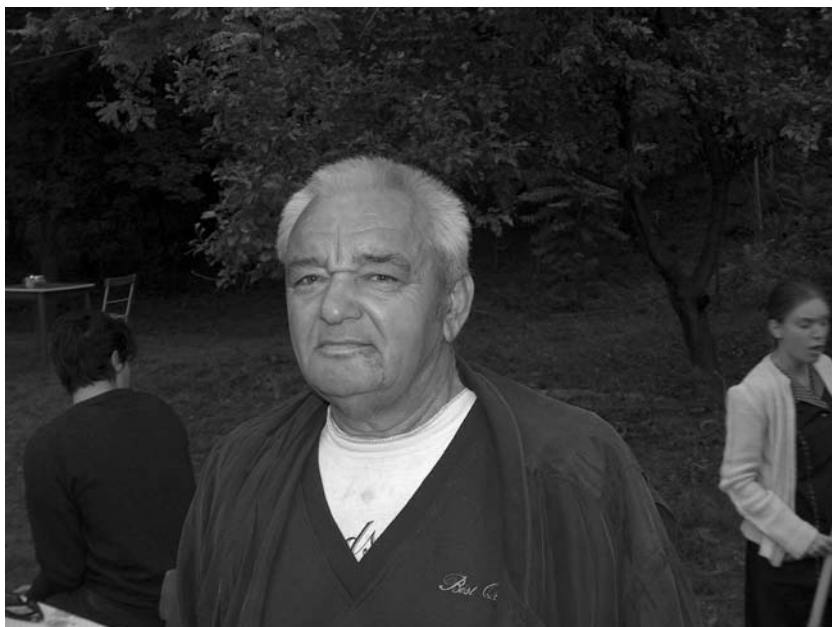
1. kép A vizsgált generációhoz tartozó férfiak.

2. kép A vizsgált generációhoz tartozó férfi.

3. kép A vizsgált generációhoz tartozó férfi.

4. kép A vizsgált generációhoz tartozó férfi.

5. kép A vizsgált generációhoz tartozó férfiak.

IRODALOM

ANGYAL Béla

1992 Állattartás. In: FEHÉRVÁRY M. (szerk.): *Guta hagyományos gazdálkodása*. 61–91. Komárom.

BALI János

2005 *A Börzsöny-vidéki málnatermelő táj gazdaságnéprajza*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

BALOGH Balázs

1995 Egy kisalföldi falu gazdálkodásának változásai 1920-tól napjainkig. In: KOVÁCS Teréz (szerk.): *A mezőgazdaságtól a vidékfejlesztésig*. III. Falukonferencia. 173–177. Pécs, MTA RKK.

1998a Egy kisparaszti család gazdasági törekvései Tápon (1920–1959). In: *Népi Kultúra – Népi Társadalom*, XIX, 191–205. Budapest, Akadémiai Kiadó.

1998b Egy tápi módosparaszt gazdálkodási stratégiái (1928–1959). In: SZÜCS Alexandra (szerk.): *A fiatal néprajzkutatók IV. konferenciájának előadásai*. 101–108. Budapest.

2002a *Gazdák és zsellérek. Gazdálkodási stratégiák Tápon*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

2002b Gazdálkodás Tápon a rendszerváltozás után. In: SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utak és útvesztők a kisüzemi agrárgazdaságban 1990–1999*. 131–143. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet – MTA Társadalomkutató Központ.

2003a Egy kisparaszti gazdaság fél évszázada a Sokoróalján (1908–1959). In: *Népi Kultúra – Népi Társadalom*, XX, 9–30. Budapest, Akadémiai Kiadó.

2003b Boundaries of prestige groups in a local peasant community. The example of village Táp, Transdanubia, Hungary. In: KORHONEN, Teppo – ROUTSALA, Helena – UUSITALO, Eeva (szerk.): *Making and Breaking of Borders. Ethnological Interpretations, Presentations, Representations*. *Studia Fennica Ethnologica*, 7, 111–118. Helsinki, Finnish Literature Society.

BALOGH Balázs – FÜLEMILE Ágnes

2005 Kalotaszegi adatok a romániai rendszerváltozás utáni egyéni gazdálkodásról. In: SCHWARCZ Gyöngyi – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a magyar vidéken*. 219–228. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet – MTA Társadalomkutató Központ.

EPERJESSY Ernő

2000 Az uradalmi cselédek élete a két világháború között és 1945-ös sorsfordulója a Zselicben. In: CSERI Miklós – KÓSA László – T. BERECKZY Ibolya (szerk.): *Paraszti múlt és jelen az ezredfordulón*. 357–367. Szentendre.

- 2006 *Puszták népe a Zselicben (1900–1950)*. Budapest, Mikszáth.
- ERDÉLYI László (szerk.):
1902 *A pannonhalmi Szent Benedek-rend története*. I. Budapest.
- FÉNYES Elek
1851 *Magyarország geographiai szótára*. I–IV. Pest.
- JAKAB Albert Zsolt – KESZEG Vilmos (összeállította)
2007 *Életpályák, élettörténetek*. Válogatott bibliográfia. In: JAKAB Albert Zsolt – KESZEG Anna – KESZEG Vilmos (szerk.): *Emberek, életpályák, élettörténetek*. 199–232. Kolozsvár, BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék – Kriza János Néprajzi Társaság.
- JÁVOR Kata
2002 *A nemzedékek és nemek viszonyának alakulása Zsombón két esettanulmány tükrében*. In: SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utak és útvesztők a kisüzemi agrárgazdaságban 1990–1999*. 161–167. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet – MTA Társadalomkutató Központ.
2005 *A szabadidő-eltöltés formáinak változása Zsombón*. In: SCHWARCZ Gyöngyi – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a magyar vidéken*. 307–317. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet – MTA Társadalomkutató Központ.
2006 *Az ivás közösségi kontextusának alakulása Zsombón*. In: *Népi Kultúra – Népi Társadalom*, XXIII, 229–261. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (KSH)
1975 *Az 1941. évi népszámlálás I*. Foglalkozási adatok községek szerint. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
2001 *Népszámlálás (CD-ROM)*
- PALÁDI-KOVÁCS Attila
2007 *Ipari táj. Gyárok, bányák, műhelyek népe a 19–20. században*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- SÁRKÁNY Mihály
2005 *Vállalkozók Varsányban: mezőgazdaság és azon túl a nagyvilág*. In: SCHWARCZ Gyöngyi – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a magyar vidéken*. 37–47. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet – MTA Társadalomkutató Központ.
2007 *Érdekek, források és státusok: jövedelmek, munkák és tekintély megoszlása a családban egy észak-magyarországi faluban*. In: ÖRSI Julianna (szerk.): *Mikroközösségek. Társadalom- és gazdaságtudományi eredmények és módszerek innovációja*. 207–216. Túrkeve–Szolnok, MTA Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület.

SCHWARCZ Gyöngyi

2006 Társadalomnéprajz és a számok. Öt falu statisztikai mutatói (Alsópáhok, Nagyrákos, Táp, Varsány, Zsombó) In: *Népi Kultúra – Népi Társadalom*, XXIII, 263–325. Budapest, Akadémiai Kiadó.

SZABAD György

1957 *A tatai és gesztesi Eszterházy-uradalom*. Budapest.

SZABÓ Piroska

2002 A közös tudás és az egyéni kvalitások motívumai a jelenkori zsombói kisüzemek működtetésében. In: SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utak és útvesztők a kisüzemi agrárgazdaságban 1990–1999*. 75–87. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet – MTA Társadalomkutató Központ.

2005 Életstratégiák Nagyrákoson. In: SCHWARCZ Gyöngyi – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a magyar vidéken*. 37–47. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet – MTA Társadalomkutató Központ.

SZARVAS Zsuzsa

2004 Milyen messze van Varsánytól Alsópáhok? In: BORSOS Balázs – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Fehéren, feketén. Varsánytól Rititiig. Tanulmányok Sárkány Mihály tiszteletére I*. 479–495. Budapest, L'Harmattan.

2005 A falu és a turisták. Az alsópáhoki Kolping-szálloda és a helybeliek kapcsolatai. In: SCHWARCZ Gyöngyi – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a magyar vidéken*. 257–265. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet – MTA Társadalomkutató Központ.

SZILÁGYI Miklós

2002 Mai kisüzemi agrárgazdaságok néprajzi kutatásának lehetőségei. In: SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utak és útvesztők a kisüzemi agrárgazdaságban 1990–1999*. 7–15. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet – MTA Társadalomkutató Központ.

2005 Bevezetesként: az utóparaszti hagyományokról. In: SCHWARCZ Gyöngyi – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.): *Utóparaszti hagyományok és modernizációs törekvések a magyar vidéken*. 257–265. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet – MTA Társadalomkutató Központ.

TÓTH Endre

1925 *A tápi református egyház története*. Pápa.

THE FATE OF A GENERATION OF MALES IN TÁP FROM THE
DAYS OF COLLECTIVISATION TO THE PRESENT

In this study, I attempt to trace the life trajectories and fall-back livelihood strategies of males born between 1935 and 1944 in a small village (Táp) situated on the Small Plains in north-western Hungary. The lives of males born in this roughly ten-year period were substantially influenced by the establishment of the local agricultural cooperative. These men belonged to the first generation prevented from taking over the family's holdings upon reaching adulthood, who had to recognize that they had no other choice but to break with the time-honoured tradition and practice of passing the family's land down the generations. When the agricultural cooperative was established in 1959, the oldest members of this group were 24, while the youngest members were 15 years old. The group numbered 147 men – which means that almost this many families had to face the dilemma of either submitting to the forced collectivisation or reorienting their activities beyond the boundaries of the village. Fleeing the forced cooperativisation, people en masse sought and found industrial employment, primarily in the nearby city of Győr. The forced change of lifestyle, the involuntary departure from the home village and the rupture of the peasant identity all contributed to producing a conspicuously high rate of early death and alcoholism in this generation of men. At the time of the commencement of data collection (2005), 27 persons out of the 147 men born in the period concerned still resided in Táp. This number dropped to 23 by 2008. This is a remarkably low figure, since even the oldest member of this age group is only 73 years old. The majority of this male generation are already dead, while some of them have moved away from Táp. I attempted to learn about the ways the various segments of the local population, the Protestants and Roman Catholics, responded to the new situation brought about by the establishment of the cooperative. I also tried to find out how this period still exerts its influence on the structure of society nowadays, and to learn about the life trajectories of those who stayed in Táp. I also inquired about how those 27 men still alive in 2005 viewed the decisions they had made at that time and the changes that occurred in Táp in that nearly half a century that has since passed. These were the questions I attempted to answer after presenting the research preliminaries and briefly introducing the village concerned. The relatively large 'sample' of 147 men made it possible to tabulate the results and to apply statistical methods to the data.